

Diskussie: huishoudelijke arbeid (2)

E. L. DE VOS

De uitnodiging van Achterhuis een poging te ondernemen zijn inzichten te kraken neem ik graag aan. Helaas biedt zijn reactie hier weinig mogelijkheden toe. Achterhuis brengt de discussie te veel op het filosofische vakgebied en te veraf van de huishoudkunde. Hoewel ik geen leek op dit eerste terrein ben, geldt dat het hierop al te diep ingaan te ver buiten het kader van dit Vakblad gaat. Van uit huishoudkundige optiek zal toch op enige opmerkingen van de filosoof worden ingegaan. Dit nadat ik onze kritiek op zijn boek nogmaals kort formuleer.

Ik wil mijn waardering uiten voor de wil van Achterhuis zich 'als filosoof' op het huishoudkundig terrein te wagen. Tot op dit moment heb ik echter niet het idee dat hij zich echt op dit grondgebied begeven heeft. De diepgaande langdurige oriëntaties, die hij schrijft dat zijn grote voorbeelden op hun vakterreinen hebben verricht, verwijten wij hem juist *niet* verricht te hebben. Hierin lag in ons artikel 'huishoudelijke arbeid in de schaduw van Achterhuis', dan ook het centrale punt van onze kritiek: op zijn beperkte bestudering van huishoudkunde in het algemeen en die in zijn vaderlandse taalgebied in het bijzonder. Had hij zich meer verdiept, dan hadden in zijn laatste boek andere konklusies gestaan, met name over de geschiedenis van de huishoudelijke arbeid.

Foucaultisme

De toepassing van dominantie en controle modellen is wellicht mogelijk op disciplinerende instellingen als psychiatrische inrichtingen of gevangnissen en ziekenhuizen, zoals zijn voorbeeld Foucault beschrijft. Ze zijn echter niet straffeloos op gezinshuishoudens toepasbaar.

Zo heeft Achterhuis het in zijn boek over opsluiting van vrouwen in het huishouden. Als of er één of ander dekrret (stilzwijgend) is uitgevaardigd waardoor vrouwen opgesloten zijn. De redenering hierachter:

- Er bestond eersttijds een probleem (wie verzorgt de arbeiders?)
- Iemand heeft de oplossing bedacht (de kapitalisten)
- Iemand is schuldig aan de uitvoering (de mannen?, huishoudkundigen?)

Deze redenering kan alleen waar zijn als *alle* vrouwen *alleen* bezig waren met het verzorgen van mannen en arbeiders-in-wording. Waarschijnlijk deden zij echter méér dan dat. Bovendien heeft Achterhuis het vooral over getrouwde vrouwen. Het zijn vrouwen van iemand. Maar in dat geval moet hij ook het instituut huwelijk in zijn beschouwing meenemen.

Achterhuis beziet de geschiedenis vanuit een verdeling man/vrouw en verliest daarmee gezinsstructuren wat uit het oog.

De analogie tussen de opsluiting van de huisvrouw en die van psychiatrische patiënten gaat niet op. Het 'huishouden' is geen oplossing voor het probleem 'lastige' huisvrouwen. Met het toepassen van reguleringsmodellen op de huishoudens of op huishoudkundigen lijkt Achterhuis gevangen binnen het populaire Foucaultisme. Lawrence Stone schrijft hierover dat hierbij de modellen van Foucault praktisch betekenisloos worden. 'It can include anything from using forced labor in the Gulag Archipelago to teaching children to brush their teeth.'

De analyses van Achterhuis hebben wij niet gelijk met het badwater weg willen gooien. We hebben deze in ons eerste artikel zelfs nog

verstrekt en doorgeredeneerd. Een voorbeeld is onze opmerking over huwelijksbemiddeling.

Niet alléén hoofdstuk vier

Het is uiteraard niet zoals Achterhuis suggereert, dat wij hoofdstuk vier besprekend, de rest van zijn boek niet grondig gelezen zouden hebben. Omdat zijn boek zoals hij aangeeft, als eenheid gekomponneerd is, is ook op de rest onze stijl-kritiek van toepassing: op het aanhalen van allerhande uitspraken uit een beperkte boekenselectie, die als machine-geweervuur op de lezer worden gericht. De door Achterhuis genoemde passage in hoofdstuk vijf opslaand, zie ik dat hij de huishoudkunde kritici Ehrenreich en English aanhaalt. Zij stellen daar dat 'de huishoudkunde een kern van bruikbare informatie had voor de bewoners van de sloppenwijken'. Gelijk daarop vervolgt Achterhuis: 'Tegelijkertijd laten ze zien dat met deze informatie heel wat dubieuze boodschappen meekwamen, waardoor het geheel uitdraaide op een poging de armen in de steden te disciplineren en te ver-amerikaniseren.' Twee pagina's daarvoor schrijft Achterhuis dat 'de tweede generatie huishoudkundigen werden geïnstrueerd om met 'wetenschap de opstandigheid en het socialisme in de sloppen te gaan bestrijden. In die sloppen lag een werkterrein voor de huishoudkundige leraren voor het grijpen'. Daarna merkt hij op dat we hetzelfde verschijnsel na 1890 in Nederland ook waarnemen. Ook hierin lees ik een opvatting van Achterhuis over de disciplinerende rol van de huishoudkund(e)-igen. Deze citaten beschouwend en wat ik eerder onder het kopje Foucaultisme heb opgemerkt, kan ik mij dan ook nu niet aan de mening onttrekken dat Achterhuis 'boze opzet' suggereert. Een boze opzet van

groepen die, 'binnen een breed burgerlijk beschavingsoffensief, verschillende reguleringsstrategieën ontwikkelden.'

Visie op de geschiedenis

Tenslotte iets over Achterhuis' kritiek op wat ons gebrek aan 'historische zin' of gebrek aan 'wetenschap van de werkelijke geschiedschrijving' (FOUCAULT, 1981), genoemd zou kunnen worden. Ik wil daarop antwoorden dat ook wij bekend zijn met de opvattingen dat het de machtsverhoudingen zijn die heden, toekomst en wat er over het verleden verhaald wordt, bepalen. En ook dat er slechts een werkelijkheid bestaat die noch voorzienigheid, noch doelloosheid kent, maar slechts 'die ijzeren handen van de noodzakelijkheid die de dobbelbeker van het toeval schudden'. Bij ons is het stellen van de 'waaromvraag' dan ook *niet* het zoeken naar causale verbanden *alleen*. Het is juist ook het spitten naar de machtsverhoudingen, strategieën, interventies etc. die het 'waarom' van, in dit geval huishouden, gestalte geven.

Wellicht dat huishoudkundigen die machtsstructuren in de praxis ten goede kunnen doen keren, terwijl Achterhuis, als filosoof, aan de zijlijn kritisch toekijkt.

Literatuur

- ACHTERHUIS, H. 1984. *Arbeid, een eigenaardig medicijn*. Ambo, Baarn.
LAWRENCE STONE. An exchange with Michel Foucault. In: *New York Review*, (42) maart 1983.
MICHEL FOUCAULT, 1981. Nietzsche, de genealogie de geschiedschrijving. In: *Nietzsche als genealoog en als nomade*. SUN, Nijmegen.

Korrespondentieadres:

SVHW, Postbus 391, 6700 AJ, Wageningen.

Wegens grote vraag herdrukt:

HUISHOUDKUNDE: EEN VAK APART

Een brochure voor huishoudkunde-docenten die met fusies van lbo-scholen te maken hebben

Een door leden van de sectie Onderwijs van de Vereniging voor Huishoudkunde in Nederland (VHN) samengestelde brochure. 4e druk, 44 pagina's, geïllustreerd, prijs f 7,50 (inkl. 5% BTW en verzendk., aantallen boven de 20 op aanvraag).
ISBN 90 6592 8316, bestelcode 831

Huishoudkunde ook jouw vak?

Een lessenserie emanciperende huishoudkunde voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

deel 1: **wie doet wat?**

deel 2: **het huishoudelijk gevaar loert overal**

deel 3: **wonen jouw een zorg?**

Van de delen 1 en 2 is een leerlingenwerkboekje en een docentenhandleiding beschikbaar (lesmateriaal voor tenminste 6 x 100 minuten). Deel 3 is een docentenhandleiding, waarin aanwijzingen voor leerlingenmateriaal zijn opgenomen. In totaal 5 deeltjes, 183 pagina's, leerlingenwerkboekjes rijk geïllustreerd, prijs per deeltje f 2,75 exkl. verzendkosten (aantallen boven de 20 op aanvraag); prijs per set van 5 deeltjes inkl. verzendkosten f 15,50, bestelcode 83X.

Publikaties te bestellen door het overmaken van het verschuldigde bedrag op postgiro 4093829 t.n.v. St. Voorlichting Huishoudwetenschappen, Wageningen, met vermelding van de bestelcode.